

## 124 . Suceava | Punct: Cetatea de Scaun | Anul: 2013

**Anul:** 2013

**Cod RAN:** 146272.10

**Perioade:** Evul Mediu

**Epoci:** Epoca medievală târzie

**Tipuri sit:** exploatare/carieră

**Categorii sit:** Domestic, Religios, ritual și funerar, Apărare (construcții defensive)

**Autori:** Ștefan Dejan, Florin Hău, Monica Dejan

**Instituții:** Muzeul Bucovinei, Suceava, Muzeul Bucovinei, Suceava, Muzeul Bucovinei, Suceava

### Raport

Întrerupte mai bine de 30 de ani, cercetările arheologice de la Cetatea de Scaun a Sucevei au debutat în anul 2011, după începerea programului cu finanțare europeană „Reabilitarea Cetății de Scaun a Sucevei și a zonei de protecție a acesteia”. Datorită faptului că cercetarea arheologică nu a fost prevăzută în acest proiect, toate sondajele au fost realizate doar în zonele solicitate de proiectant. Chiar în aceste condiții, fără a fi spectaculoase, rezultatele de până acum, desfășurate în anii 2011, 2012 și 2013, aduc câteva întregiri la informația deja cunoscută din cercetările începute acum peste o sută de ani și continuate sistematic în deceniile șase și șapte ale secolului trecut.

În anul 2011, anul debutului proiectului, în vederea realizării sistemului de drenaj din cetate, au fost prevăzute un număr de cinci chesoane, din care au fost executate trei. Acestea au fost prevăzute cu un diametru de patru metri și o adâncime de 16 metri. Chesonul nr. 1, se găsește în zona de nord-vest a monumentului în apropierea bastionului R 221. Suprafața afectată a fost împărțită în două casete pătrate, fiecare cu latura de șapte metri, despărțite de un martor de

0,50 m. Cercetarea arheologică în acest spațiu a permis descoperirea unei gropi menajere care a fost surprinsă în profilele de nord și est (la o adâncime de -1,10/1,20 m față de actualul nivel de călcare) și din care au fost recoltate fragmente ceramice databile în secolele XV-XVII, fragmente de cahle din secolul XVII, precum și un fragment de cercel din argint decorat cu globule așezate în formă de piramidă databil în secolele XVI-XVII. După epuizarea gropii menajere la o adâncime de -1,82 m, nu au mai fost detectate materiale arheologice pe suprafața cercetată. Cel de-al doilea cheson a fost proiectat în imediata apropiere a laturii de nord a fortului mușatin, mai precis la nord de turnul R 37. Și aici au fost realizate două casete de formă pătrată cu latura de șapte metri, despărțite de un martor de 0,50 m. În urma operațiunii de degajare a fundației de pe latura nordică a turnului mușatin R 37, s-a putut constata existența imediat sub depunerile contemporane de o grosime de aproximativ 0,50 m a unui strat de pământ galben purtat (0,20 m) care nu a oferit niciun fel de material arheologic. Curățarea asizelor și atingerea tălpii fundației a permis câteva observații: fundația turnului mușatin, care se distinge clar de elevație prin tehnica de realizare, are între 0,10 -0,50 m grosime, uneori fundația are o singură asiză această situație provocând fracturarea zidurilor chiar în zona respectivă. Pe lângă fundația superficială, s-a observat existența unei trepte cu o grosime de 0,60 m, explicația unei astfel de soluții constructive are legătură cu terenul care o alunecare în pantă spre vest, de unde necesitatea unei trepte pentru ca fundația să fie așezată pe pământul galben nederanjat. De asemenea a putut fi determinat și nivelul de construcție care este reprezentat de o peliculă subțire de mortar perpendiculară pe fundație și care se pierde în profil după aproximativ un metru. Acestă peliculă se găsește la -0,50 m față de actualul nivel de călcare. Nu au fost recoltate nici un fel de materiale arheologice din aceste straturi. Totuși, nivelul de pământ galben purtat este străpuns pe o suprafață restrânsă de groapa menajeră surprinsă în chesonul 1. Cele câteva materiale recoltate de aici au fost fragmente de cahle databile în secolul XVII și un fragment de lulea. Inexistența unor descoperiri în această zonă se datorează faptului că zona a fost cercetată anterior de către Carl Romstorfer, de unde și lipsa completă a unor niveluri

intermediare între umplutura modernă și solul galben, cu excepția gropii menajere amintite.

În vederea stabilirii adâncimii fundației zidurilor din zona intrării actuale în fortul mușatin (așa numita intrare aparținând epocii lui Ștefan cel Mare), dar și a eliberării de sarcină arheologică a suprafeței destinată viitoarelor toalete, a fost cercetat spațiul care se găsește între zidul vestic al bastionului de nord R 8, care străjuiește intrarea în cetate și zidul de est al intrării în fortul mușatin. Această zonă a fost cercetată anterior cu ocazia campaniei arheologice din anul 1953. Se cunoaște existența aici a unei gropi comune, dar care nu a fost epuizată în acel moment. Imediat după evacuarea depunerilor moderne, la 1,05 m față de actualul nivel de călcare, a apărut un pavaj din cărămidă (acesta apare menționat pe planșa cu săpăturile din anul 1953, cu mențiunea că nu a mai fost cercetat) secționat ulterior de șapte morminte orientate vest-est, fără inventar. De pe suprafața acestui pavaj au fost recoltate fragmente ceramice databile în secolul XVII. După demontarea pavajului, care a avut mai multe niveluri de refacere în cursul secolului XVII, s-a observat că acesta se găsea așezat pe un pat subțire de nisip care dispărea pe anumite porțiuni, următorul strat era reprezentat de mortar amestecat cu fragmente piatră și cărămizi, cu o grosime de 0,30/0,40 m. Este posibil ca în zona cercetată să fi surprins o etapă de construcție sau de refacere, fără a ne putea pronunța asupra momentului când aceasta a avut loc datorită lipsei de materiale arheologice care să permită o datare. În momentul demontării stratului de mortar s-a putut observa existența unei gropi care s-a dovedit a unui mormânt, cel de-al optulea descoperit în zonă. Singurul obiect de inventar a fost o piesă mică de fier de formă rotundă fără miez metalic și care s-a distrus la extragere, apărută în zona tibiei. Datarea este din nou aproximativă: mormântul se găsea sub pavajul de cărămidă din secolul XVII, dar era ulterior etapei construcție/refacere aferentă stratului de mortar pe care îl străpunge. După epuizarea molozului foarte compact și atingând grosimi de 1,00/1,10 m, a apărut un nou strat constând din pământ galben purtat amestecat cu fragmente de mortar, var, arsură și cărămizi sfărâmate. Nici acest strat nu a oferit indicii pentru datare, din nou, materialele arheologice lipsind. De asemenea nu s-a putut face nici un fel de corelare în cronologia înmormântărilor.

În partea estică a zonei cercetate a fost interceptată săpătura din anul 1953, deși în raport se precizează că aceasta nu a depășit pavajul. În acest moment, a fost interceptată și o parte a gropii comune rămasă necercetată în anul amintit și care se află în stratul de mortar, adică sub pavajul de cărămidă. După așezarea scheletelor unele peste altele (din 24 de schelete, cel puțin două provin de la copii), fără o preocupare de amenajare a gropii și a poziției acestora, momentul înmormântării a fost unul de grea încercare, foarte probabil un asediu. Apariția unui șiling falsificat în timpul lui Dabija vodă, permite datarea evenimentului în a doua jumătate a secolului XVII.

În concluzie, spațiul situat între intrarea în cetate străjuită de bastioanele R 8 și R 11 și intrarea actuală în fortul mușatin a fost neacoperit și utilizat intermitent ca zonă de înmormântare în caz de nevoie când cei decedați nu puteau fi transportați în cimitirul de pe Câmpul Șanțurilor. Ulterior, pe parcursul secolului XVII, când nu se mai cunoștea locul unor înmormântări, spațiul a fost reconstituit (diferențele de calitate ale zidăriei sunt ușor sesizabile), apoi acoperit și interiorul pavat cu cărămizile descoperite in situ. Nu există nici un indiciu al destinației încăperii nou apărute.

Degajarea spațiului în zona zidului estic exterior a fortului mușatin a arătat existența unei prelungiri spre nord ulterioară construcției, sesizabilă în aspectul tehnicii de construcție, dar și a faptului că asizele nu sunt țesute. În plus, fundația zidului este mai adâncă în partea de nord decât în partea de sud. Încă o dată se pot observa numeroasele adăugiri făcute fortului mușatin, databile în linii mari în literatura de specialitate în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, dar care pot fi și anterioare și ulterioare domniei sale. Ne bazăm această supoziție pe descoperirea unui groș emis în timpul domniei lui Iliăș, apărut în pământul evacuat din fractura zidului estic.

În curtea interioară, în cadrul lucrărilor de stabilizare a zidului nordic și de realizare a chesonului 3, au fost realizate două casete ZN1 și ZN2 ambele cu dimensiuni 2x4 m, între ele un martor de 0,80 m. Întreaga stratigrafie a casetei ZN1 a fost deranjată de subzidirile făcute cu ocazia restaurărilor anterioare. În ZN2 s-a putut constata existența unui zid cu naștere de boltă prăbușit, în care era încastrat un fragment de menou. Întregul material era răvășit și a constat în exclusivitate din fragmente ceramice databile în secolul XVII. Săpătura s-a oprit la adâncimea de -1,50 m, momentul în care a apărut stratul galben steril din punct de

vedere arheologic. S-a putut constata din nou decaparea suprafeței cu ocazia restaurării precedente, deși această operațiune nu a fost amintită în literatura de specialitate. Astfel, după un strat de 0,05-0,10 m grosime de dărâmături și moloz, urmează imediat solul galben nepurtat.

Dintre încăperile fortului, a fost cercetate într-o primă etapă R 47, R 48, R 49. Mai precis, a fost supravegheată decopertarea solicitată de proiectant (până la -0,30 m față de actualul nivel de călcare), precum și mici sondaje care să ofere date despre adâncimea fundațiilor. În toate cele trei încăperi amintite, nu a existat o stratigrafie care să ofere informații arheologice, constatându-se și în această zonă o răzuire puternică a terenului, fie în timpul lucrărilor de degajare realizate de Carl Romsorfer, fie în timpul lucrărilor de restaurare din anii 60- 70 ai secolului trecut. Totuși, în momentul adâncirii săpăturii s-a putut constata apariția unui tronson de zidărie, adosat laturilor încăperilor, într-o epocă ulterioară zidirii fortului mușatin, fără a putea preciza când a fost acesta. Aceeași situație de mai sus s-a putut constata și în R 48. Încăperea R 48 este cea care păstrează ceea ce se numește convențional „prima intrare în cetatea construită de Petru Mușat”, ulterior obturată. Totuși, în urma celor câteva sondaje efectuate aici, s-a constatat existența, chiar în fața intrării amintite a unui pilon de piatră (0,93x1,15 m) cu o adâncime de fundare de 2, 50 m. Prezența acestui pilon dovedește faptul că, la un moment dat această încăpere sau una anterioară ei a fost botită.

Posibilitatea existenței unor alte încăperi, cu alte dimensiuni, ne este sugerată și de faptul că toate încăperile cercetate au zidurile adosate la fortul mușatin. De asemenea se constată conturul unor intrări care au fost ulterior astupate, la care se adaugă tronsoane de zidărie păstrate sub nivelul de călcare, dar remarcate la decopertare și fără legătură cu încăperile așa cum se prezintă astăzi. Faptul că zidurile prezintă fracturi, fiind reparate în numeroase rânduri după cum se observă din tehnica de ridicare a asizelor, are din nou legătură și cu fundarea superficială a fortului și aici, între 0,30 și 0,50 m.

Câteva sondaje au fost realizate și în zona contraescarpei, pe partea ei sudică, în fața bastioanelor R 25/1 și R 25/2 în continuarea contraescarpei refăcute în anii 70 ai secolului trecut. Au fost realizate patru sondaje (S1-S4) cu lungimi de 3,90-9,80 m și lățimea de 0,70 m, având adâncimi de 0,90-1,30 m. La est de contrafortul nr.5 restaurat al contraescarpei a fost pusă în evidență existența unei părți a contrescarpei originale, imediat lângă aceasta constatându-se existența de tronsoane de zidărie care au alunecat. Nu au fost identificate materiale arheologice (șanțul de apărare a fost în mai multe rânduri nivelat și pământul de aici evacuat). Totuși, la nivelul tălpii de fundare a contraescarpei a fost pusă în valoare existența unui „grilaj” realizat din bușteni de stejar, datat în secolul XIV2. Datorită faptului că sondajele s-au realizat pe suprafețe restrânse, putem doar presupune că structura de lemn are legătură cu ridicarea contraescarpei în sectorul sudic, rolul său fiind acela de a fixa terenul în zona de ridicare a tronsonului de zidărie.

În anul 2012, s-a trasat conturul chesonului 4, rămas neexecutat, aflat în interiorul fortului mușatin, în spatele intrării actuale, la sud de bastionul R 16. Dimensiunea acestuia de 7x7 m a fost împărțit în patru casete în interior păstrându-se un martor în cruce de 0,50 m. În caseta C3, pe latura de sud, la adâncimea de -0,60 m, a apărut un schelet orientat V-E, inventarul mormântului constând din două obiecte de fier de formă rotundă, puternic corodate și care nu au mai putut fi recuperate, găsite în zona bazinului. Din aceeași zonă a fost recuperată și o lamă de cuțit, de asemenea puternic corodată. Tot în caseta C3, pe latura de nord, a apărut un alt mormânt la adâncimea de -0,80 m. Deși se găsesc la adâncimi diferite, consideră că cele două îngropări sunt contemporane. Descoperirea în groapa celui de- al mormânt a unor fragmente ceramice databile la începutul secolului XV, ne face să presupunem, cu rețineră, în lipsa oricărui inventar concludent, datarea lor în această epocă. Mai adăugăm că aceste schelete au fost îngropate în zona cea mai izolată a fortului mușatin, deci poate fi o îngropare realizată în condiții vitrege, care nu a permis ducerea celor decedați în cimitirul de pe Câmpul Șanțurilor. În plus, este exclusă folosirea spațiului ca loc de înmormântări după ce noua intrare a devenit funcțională.

În anul 2013, au fost proiectate mai multe lucrări de amenajare în curtea interioară și exterioară, care nu s-au mai efectuat. Totuși s-a realizat săparea șanțului pentru cablajul electric, fiind folosit vechiul traseu al acestuia. Cu acest prilej, a fost „redescoperită” cisterna cetății. Cunoscută în urma lucrărilor realizate de către Carl Romstorfer și cercetată din nou în anii care au precedat lucrările de restaurare anterioare, acest important element din funcționarea unei cetăți nu a fost valorificat nici în noul proiect, astfel că cercetarea arheologică pentru anul 2014 își propune (cu fonduri obținute de la Muzeul Bucovinei din Suceava) să

---

cerceteze una dintre puținele locații din interiorul monumentului care încă nu a fost epuizată arheologic.

### **Note**

- 1 Pentru numerotarea încăperilor și spațiilor din cetate, păstrăm sistemul realizat de către Carl Romstorfer și utilizat ulterior de către cercetători.

2 Datarea prin dendrocronologie realizata de către domnul inginer Constantin Nechita, Institutul Național de Cercetări și Amenajări Silvice, Câmpulung Moldovenesc. Îi mulțumim și pe această cale pentru informații.

---

### ***Informații suplimentare online***

[Raportul 5274 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)

---